

Kései sirató Szekeresi Nagy Józsefért

Objektív okok miatt nem lehetek jelen a 2011. szeptember 4-i ákosi ünnepségen, amelyen egy nagyszerű dombormű és veretes szöveg leleplezésével méltó emléket állítanak az 50 éve a dési börtönben mártírhalált halt, a dr. Dobai István nemzetközi jogász nevével fémjelzett „ENSZ-memorandum”- per hetedrendű vádlottjának, Szekeresi Nagy Józsefnek. A per kutatójaként, a marosvásárhelyi Mentor Kiadónál 2009-ben megjelent *1956 erdélyi mártírjai III. kötet, a Dobai-csoport* címet viselő kiadvány szerzőjeként fontosnak tartom, hogy írásban elküldjem a magam kései siratóját, amely egyben főhajtás az általam – a megemlékezés a bizonyosság rá: az egész Szilágyságban, a mai Szatmár megyében - oly nagyon tisztelt ákosi bíró, Szekeresi Nagy József emléke előtt.

A kései sirató és főhajtás akkor kap – úgymond – történelmi és egyetemes „hátszelet”, ha mindannyiunkban tudatosítjuk: az 1955. évi genfi konferencia, különösen pedig az 1956-os magyar forradalom és nemzeti szabadságharc (az utóbbi minősítés a hat év börtönbüntetésre ítélte, és azt teljes egészében letöltő Kossuth-díjas írótól, Páskándi Gézától származik) hatására az oly sok véráldozatot követelő erdélyi kérdés megoldására négy, papírra rögzített, legépelt terv született. Szoboszlai Aladár római katolikus plébános kidolgozta a román-magyar konföderáción alapuló (ehhez csatlakozna később Ausztria) tervét, Sass Kálmán érminihályfalvi lelkész a kantonális megoldást tartotta célravezetőnek, a romániai magyar kantonhoz tartoznának az ókirályságbeli magyarok is, a szórvány fogalmát pedig kerülni kell, mert az dehonesztáló és elbizonytalanító az ott élők számára. Hasonlóan képzelte el az erdélyi szászok, partiumi svábok kantonját is, vagyis Svájctól eltérően a kantonok határai nem esnének egybe a nyelvi határokkal. Dr. Dobai István az 1957. február 8-án véglegesített „ENSZ-memorandum”-ában báró Wesselényi Miklósnak az 1848. június 18-án Klauzál Gábor akkori földművelési, ipari és kereskedelmi miniszterhez írott levele alapján azt javasolta: az Egyesült Nemzetek Szervezetének égisze alatt Erdélyt Románia és Magyarország között osszák két részre, majd hajtsák végre a kölcsönös lakosságcserét. Dobai Istvántól teljesen függetlenül dolgozta ki Erdély kettéosztásának (nem vízszintesen, hanem vertikálisan, északról, a történelmi Máramarostól dél felé haladva osztották volna fel Erdélyt!) és a román-magyar lakosságcserének a tervét.

A négy szerző teljes mértékben tudatában volt annak, hogy az életükkel játszanak, ennek ellenére vállalták a legdrágább értéket, az emberi élet áldozatát is. A négy perben összesen 102 személyt ítéltek el, közülük tizenkettőt bírósági ítélettel 1958. szeptember 1-jén, illetve 1958. december 2-án kivégeztek. Összehasonlítóképpen meg kell említenünk: ma, amikor az autonómia-tervek kidolgozóit sem súlyos börtönbüntetés, sem kivégzés, sem egész életre szóló ellehetetlenítés nem fenyegeti, az erdélyi kérdés legalább részleges megoldására összesen két használható autonómia-tervet ismerünk!

A méreteiben is példátlan retorzió – az 1950-es évek második felének legnagyobb romániai politikai perei – akkor válik igazán döbbenetessé, ha azzal az információval is kiegészítjük: a Szoboszlai-per elítélteitől négyen, a Dobai-perben pedig ketten a börtönben elszenvedett kínzások, brutalitások nyomán hunytak el. Közéjük tartozik Kertész Gábor ügyvédjelölt, a per negyedrendű vádlottja, és a mai megemlékezés, méltatás mártír hőse, Szekeresi Nagy József. Mindketten olyan borzalmas körülmények között, hatalmas testi, lelki erejüket felőrlő körülmények között távoztak az élők sorából, hogy az egyik rabtársuk, a bukaresti román Spiru Genat – aki együtt volt Szekeresi Nagy Józseffel a haldoklók számára kijelölt cellában - kijelentette: ha kiszabadul, amikor az emberiség ellen bűnöket elkövetőket felelősségre vonják, kész tanúskodni, hogy Nagy Józsefet tervszerűen meggyilkolták, idegméreggel sietették a halálát. Becsületes román emberként nem hagyhatja szó nélkül nemzete hírnevének bemocskolását egy politikai fogoly meggyilkolásával. Hasonlóan bántak el az ugyancsak hatalmas testű, erejű Kertész Gáborral, aki mellé egy örült rabot raktak, akit a

foglárók bíztattak: állandóan verje az éhezéstől legyengült, védekezésre képtelen elítéltet! Mindkettőjük testsúlya soványan is száz kilón felül volt. A hatalmas testnek több élelemre, táplálékra lett volna szüksége. Tudatosan éhezették. Talán az ákosiak – ahol a kiadós étkezésnek külön rítusa, századokra visszamenő hagyománya van – értik meg igazán: milyen mérhetetlen szenvedésen ment át egykori bírójuk, vezetőjük, eszményképük, Szekeresi Nagy József. Akkor még nem is szóltunk az otthon-maradt családtagjaik mérhetetlen üldöztetéséről, megpróbáltatásairól...

A magyar-román kapcsolattörténet keserű fintora: sem a magyar, sem a román kollektív emlékezet semmit nem tud arról, hogy az 1941., az 1942., 1943. évi román lakosságcsere-tervek szerzőinek – Sabin Manuilának, a román Központi Statisztikai Hivatal vezetőjének, Vasile Stoica külügyminiszter-helyettesnek, illetve az 1943. évi román-ukrán-orosz lakosságcsere tervezet kidolgozóinak – a hajuk szála sem görbült, pedig a homogén román nemzeti állam megteremtése büvkörében és lázában minden kisebbséget, elsősorban a magyarokat – Sabin Manuila 3,8 milliót, Vasile Stoica 5 milliót - kitelepítettek volna az országból, úgy, hogy Románia lehetőleg ne veszítsen területeket.

Nagyon nehéz, küzdelmekkel és megpróbáltatásokkal teli ötven évnek kellett eltelnie, hogy legalább az erkölcsi rehabilitáció ünnepi keretet nyerjen abban a közösségben, amelyből Szekeresi Nagy József vétetett: az egyedülálló, páratlan, Közép-Európa legrégebbi, eredeti állapotában megőrzött műemléktemplomáról híres Ákos történetében! A dombormű, a lényegre törő méltató szöveg, a Szekeresi Nagy József életét és életművét ismertető kiadvány, a megemlékezés felemelő jellege nemcsak az ákosiak, hanem a világ bármely részén élő magyar szívét megdobogtatja, tudatát elégtétellel tölti el: Szekeresi Nagy József, aki 27 évesen, a második bécsi döntés és a magyar honvédek bevonulása után Ákos község bírójává, első embere lett, négy éven át nemcsak meghatározta, hanem alakította is a település életét, mindennapjait, mártíromsága elismeréseként méltó helyet kap a szülőföldön, a Partiumban, a magyarság egészének kollektív emlékezetében. Végre ki kell mondanunk: igenis, szükségünk van az ilyen katarzis erejű megemlékezésekre, emlékmű-leleplezésekre! Szekeresi Nagy Józsefék küzdelme nem volt hiábavaló! A Rájuk való emlékezéssel erőt is meríthetünk, mi, magyarok, „akik egymás ellen annyit vétettünk” – hogy stílusosan a Szilágyság legnagyobb költőjét, Ady Endrét idézzem. Az ünnepség megszervezésében, a dombormű, az emléktábla elkészítésében meghatározó szerepet játszott a Kisújszálláson élő Nagy István, a veje, dr. Kui Gábor, a Debrecenben is magát ákosinak valló Tabajdi György, akikkel közel két hónapja levelezünk, hogy a nagy múltú Szilágyság, a Partium minden lakója érezze: egyedi megemlékezés, ünnepség szem- és fültanúja. A szülőföldön csak azok nevének őrizi meg, akik féltő szeretettel hajolnak sorsa fölé – ez a legnagyobb tanulsága a mai ákos megemlékezésnek.

Nem véletlen, hogy a megemlékezésre, a dombormű leleplezésére az Ákos Templomnapok keretében kerül sor. Az ákos műemléktemplom jelentőségét a falu szülötte, a per elsőrendű vádlottja, dr. Dobai István a nagysikerű, 2007-ben megjelent *Műlandó Szilágyság* című kötetében így összegezte: „Az ákos műemléktemplom anyagban megvalósított, szakrális szellemi alkotás, nyolcszáz esztendő óta minden itteni változás tanúja, tanúsítója, emlékeztetője. (...) Az ákos templomról a néző első benyomása az, hogy *monumentális*. Ez azért meglepő, mert az ákos templom *méretei* nemhogy kicsik, hanem egyenesen törpék a kor katedrálisaihoz viszonyítva: a két torony csúcsa 16 méterre van a föld színétől és ezzel arányos a templom hossza és szélessége. Ennek ellenére az ákos templom, ahogy ott áll az alföldi síkon nagyobb, magasabbnak látszik a sokszorta nagyobb gyulafehérvárinál vagy bamberginél, holott mérhető arányai megegyeznek azokkal. (...) A templom belsejében valósággal meghatódunk azon, hogy az építőművész mennyire szigorúan alkalmazta az aranymetszés szabályait...” (Az ákos református templom épült az Isten dicsőségére, a hívek lelki nevelésére, Szent Mihály Arkangyal tiszteletére, Szent Benedek Rendjének használatára, az Ákos nemzetség temetkezési helyéül, Ákos nembéli Mihály bán

költségén, Imre király uralkodása (1196-1204) idejében. Helyreállított az Országos Műemléki Felügyelőség és az ákosi egyházközség költségén, Schulek Frigyes tervei szerint 1896 és 1903 között.) Amikor fejet hajtunk Szekeresi Nagy József életműve előtt, egyben fejet hajtunk Ákos község népe előtt is, amelynek volt ereje, hogy megakadályozza az 1896. évi millenniumi ünnepek lázában, hogy templomát a kor historizáló szemléletében valójában megfosszák igazi értékeitől, úgymond *csicsássá* deformálják. Úgy érzem, ma ez az értékteremtő, értékőrző ákosi közösség méltatja legjelesebb falusbírójának minden tettét, egész életművét. Ilyen nagy tettek csak az képes, aki génjeiben hordozza a rendtartó, rendszerető erdélyi magyar falu több évszázados örökségét. Ez az örökség készítette arra, hogy 1944. március 31-én, Magyarország német megszállása után, lemondjon bírói tisztségéről, mert ellenezte a zsidóellenes intézkedéseket. Mégis a per folyamán a fő vádpontok egyike az volt ellene, hogy a „fasiszta Horthy-rendszer idején” elvállalta a községi bíró tisztségét.

E sorok írója éveken át tanulmányozta, román nyelvről magyar nyelvre fordította a bükkfanyelvű perirat minden sorát. Amikor letartóztatták, Zsófia nevű lánya még egy esztendő sem volt, szamosújvári kényszerlakhelyén – 1949. március 2-ről 3-ra virradó éjszaka földbirtokos és arisztokrata sorstársaival együtt hurcolták ide – abból tartotta fenn a családját, hogy favágó kecskével járta a kisvárost, és fát vágott az új uraknak.

Az ítélet szövege szerint 1957. március 31-én tartóztatták le. Valójában 1957. március 30-án, ezt bizonyítja a 14 óra 10 perctől 15 óráig tartó kihallgatás jegyzőkönyve. Nagy József beismerte, hogy 1956 novemberében Szamosújvárra jött a sógornője, dr. Dobai István felesége, aki elolvasásra átadott három forradalmi verset, illetve prózai szöveget: Tamási Lajos *Piros a vér a pesti utcán*, Illyés Gyula *Egy mondat a zsarnokságról*, illetve Örkény István *Fohász Budapestért* című újságcikkét. 1957 januárjában Dobai István – Nagy József sógora – beszélt Ravasz László püspök körleveléről, majd 1957 márciusában Dobaiék kolozsvári lakásában elolvasta az „ENSZ-memorandum”-ot.

Az „ENSZ-memorandum”-mal kapcsolatosan az 1957. április 9-i, 8 óra 40 perctől 13 óra 30 percig tartó kihallgatáson a következőket vallotta: „Miután elolvastam a revizionista kiáltványt (ezt a vallató tisz, Oprea Ioan főhadnagy fogalmazta meg – T. Z.) társadalmi származásomnál és helyzetemnél, valamint az engem jellemző politikai érzelmeimnél fogva, egyetértettem ezzel az akcióval és a revizionista kiáltvány tartalmával.”

A vallatás során az is kiderült, hogy a testvére, Nagy Ferenc katonatiszt volt Horthy Miklós kormányzó hadseregében: „A mi családunknak 152 (százötvenkét) hold földterülete volt Ákos községben. Ebből a földterületből 21 hold a testvéremé, Nagy Ferencé volt, aki tiszttel volt a horthysta hadseregben. 1944 után Magyarországra menekült, 1947-ben letartóztatták, 82 hold a nagybátyámé, Nagy István gyógyszerészé volt, aki elhunyt, 16 hold pedig a feleségemé, Nagy Kataliné.

(...) A testvérem, Nagy Ferenc, aki tiszttel volt a horthysta hadseregben, mivel 1944 után elmenekült Magyarországra, az ő vagyონrészét az állam javára elkobozták. A vagyón többi részét 1949-ig én igazgattam, én műveltem meg, akkor kisajátították és kényszerlakhelyként Szamosújvárt jelölték ki” – olvasható az 1957. április 27-i, 18 órától 21 óráig tartó kihallgatás jegyzőkönyvében.

A vallatások, kínzások során többször is visszatértek az 1940 és az 1944. március 31-e közötti bíróság történéseire. A smasszer kezében ott volt a zilahi bíróság elmarasztaló ítélete, amely szerint megvert egy román fiatalembert, így a románellenesség vádját is megfogalmazták, sőt Nagy Józsefet kényszerítették, hogy ezt bevallja: „Gyilkosságot vagy más súlyos tettet nem követtem el, azonkívül, hogy 1941-ben megvertem egy román fiatalembert, Nistor Vasilét a községből, azzal az ürüggyel, hogy káromolta a magyarokat. 1946-ban, Erdély felszabadulása után Nistor Vasile elégtételt követelt, a zilahi törvényszék arra ítélte, hogy kártérítésként bizonyos összeget fizessen nekem. Nem emlékszem, hogy mekkora összeg fizetésére ítélték.”

Az ünneplők, a jelen lévők közül talán már senki nem él, aki pontosan emlékezne, hogy valójában mi is történt 1941-ben. Az viszont tény, hogy Szekeresi Nagy József 1946-ban végérvényesen a Sziguranca, majd 1948 augusztusától a Szekuritáté célkeresztjébe került, és a vaskos követési és megfigyelési dossziéja sok mindent elárul arról, milyen lehetett a hangulat Ákoson 1945 és 1949 között, a kényszerlakhelyre hurcolás pillanatáig.

Innen már egyenes út vezetett a hazaárulás vádjának megfogalmazásáig. Az a döbbenetes, hogy a vádiratot a mindössze másfél oldalas 199/1950. számú törvényrendelet alapján fogalmazták meg, amely szerint a gondolatban elkövetett „bűntényt” éppen olyan súlyosan büntetik, mint a ténylegesen elkövetett bűncselekményt. A hírhedt Visinszkij-módszer értelmében, ha a vádlottból veréssel, kínzással, bármi áron beismerő vallomást sikerült kicsikarni, az a vádpontok beismerését jelenti, és halállal is büntethető.

Szekeresi Nagy József a törvényszéki kihallgatáson a vádlottak közül egyedül fogalmazta meg az éppen regnáló szocialista rendszer kisebbségellenes politikájának lényegét: amit nem töröltek el a gárdisták, azaz a legionáriusok, azokat a kisebbségi jogokat a nemzetiségi kérdésben megszüntették a kommunisták!

A börtönbeli szenvedéseiről csak közvetett információink vannak. Dobai István visszaemlékezései szerint egy minősíthetetlen és aljas szekus-trükk áldozata lett: a letartóztatásakor azzal hitegették, ha mindent elmond, akkor azonnal szabadlábra helyezik, visszamehet Ákosra, ahol hatalmas tekintélyével, mezőgazdasági ismereteivel kiránthatja a kátyúból a szocialista mezőgazdaság szekereit. Szekeresi Nagy József – aki 1949 március 2-től valójában páriaként, számkivettként élt Szamosújváron - hitt a szirénhangoknak, és amikor szembesült a vallomása következményeivel, a rabtársai egy része kiröhögte, ő pedig összeomlott. Az élete olyan, mint a görög sorstragédiák hőseié.

Semmit nem tudott arról, hogy az ákosiak a magyar forradalom napjaiban valóban haza akarták őt hívni, hogy újra vezetőjük legyen, de arról sem, hogy a helyi pártalapszervezet a hír hallatán tudatosan készítette elő a fizikai megsemmisítését. Az Ő, a Dobai István és Kertész Gábor dossziéjára a halál keresztjét írták, vagyis „borítékban fognak szabadulni”, azaz a hozzátartozókat majd értesítik az elítélt haláláról. Sajnos szó szerint beteljesült a smaszerek fenyegetése: Szekeresi Nagy József, Kertész Gábor, és sok száz rabtársuk „borítékban” szabadult a börtönből. A 48 évre szabott rövid életút mélységeinek és magasságainak igazolására állítottam össze Szekeresi Nagy József curriculum vitae-jét:

Szekeresi Nagy József (Ákos, 1913. március 8. – 1961 augusztus 6., dési börtön), földbirtokos, a per hetedrendű vádlottja. A Szekeresi eredetileg nem nemesi előnév, hanem öt ákosai Nagy családtól való megkülönböztetésre szolgált, a család a szatmári Nagyszekeresből származott.

A család leszármazottai nemzedékeken át ispánként vezették a Wesselényi család ákosai gazdaságát. Innen a vonzódás báró Wesselényi Miklós életműve iránt. A család a vendégfogadásból, korcsmárolásból, mézszárszék fenntartásából tetemes vagyont gyűjtött magának. Szekeresi Nagy András a 19. század végén a szilágysági vasútépítésnél való fuvarozással 200 holdas birtokot vásárolt. Az egyetlen fia, Mihály már gazdasági akadémiát végzett. Így köthetett házasságot az Ákos nembéli Szunyogi Szunyogh Bertával, Nagy József nagyanyjával. Ahogy Dobai István írja a *Múlandó Szilágyság* című kötetben: Nagy József nagyapja, Nagy Mihály a magyar irodalomból oly jól ismert dzsentrí ákosai képviselője volt. A gazdálkodás ürügyén végiglézengte az életét, a feleségét, Szunyogh Bertát, a hat gyermek megszületése után házasságtöréssel vádolta és elkergette, még a hozományát sem adta vissza. Szunyogh Berta a zilahi Wesselényi kollégiumban szakácsnő lett. A hat gyerekből csak Ferenc, Nagy József édesapja maradt Ákoson. Nagy Ferenc feleségül vette Fodor Máriát, aki nem tudta elviselni a házban zajló állandó mulatozást, féktelen kicsapongást, ezért a két gyerek megszületése után elvárt a férjétől. Nagy Józsefet valójában a gyógyszerész

nagybátyja, Nagy István nevelte, ő íratta be a vidék híres iskolájába, a zilahi Református Wesselényi Kollégiumba.

Nagy József állandóan lázadott a kollégiumi fegyelem ellen, ezért az Avasfelfaluban gyógyszerész nagybátyja a negyedik osztály elvégzése után géplakatosinasnak adta a helyi fűrészsüzembe. A nagybátyja háza az Avasfelfaluban élő néhány magyar értelmiségi szellemi központja volt. A nagybátyja sógora, Sarkadi Sándor szatmári művésztanár nagy gonddal és tapintatosan pallérozta a makacs és önérzetes fiú műveltségét. Apja 1937-ben bekövetkezett halála után ő örökölte a család 200 holdas ákosi birtokát. Az atléta termetű és erejű fiatalembert az ákosiak azonnal vezérüknek fogadták. A második bécsi döntés és a magyar honvédek bevonulása után a 27 éves Nagy Józsefet a község bírójának választották, és 1944. március 19-ig, Magyarország német megszállásáig a falu vezetője maradt. Visszaemlékezések szerint kiválóan végezte a bírói munkáját. Feleségül vette a környék legtekintélyesebb birtokosának, Dobai Bálintnak, azaz az elsőrendű vádlott Dobai István édesapjának Katica nevű lányát. Nagy József a zsidóellenes intézkedések miatt – köztisztviselői társaihoz hasonlóan – 1944. március 31-én lemondott a bírói tisztségéről. Ettől kezdve ellenállóként tisztelték. A régi kommunisták, majd a deportálásból hazakerült zsidók keresték fel. A falu kollektív emlékezete szerint Nagy Józsefnek köszönhető, hogy sem a Maniu-gárdisták és „voluntárok”, sem a bevonuló szovjet hadsereg egységei nem garázdálkodtak Ákoson. Senkit nem hurcoltak el sem a földvári megsemmisítő munkatáborba, sem a Szovjetunióba „malenkij robot”-ra.

Akkora tekintélye volt, hogy a berendezkedő kommunista hatalomnak is Nagy Józsefet előbb kényszerlakhelyre kellett hurcolnia, hogy később a kollektivizálást elindíthassák a faluban.

Már korábban, az 1945. évi földreformmal elvették a család 50 hektáron felüli birtokát. 1949. március 2-ről 3-ra virradó éjszaka Szamosújvárra, kényszerlakhelyre hurcolták. Az Ákosról deportált öt család birtokán hamarosan létrehozták az első kollektív gazdaságot.

Nagy József Szamosújváron napszámos munkára járt a helyi állami gazdaságba és az útépitéshez. Ezt azonban nem tudta elviselni, ezért kézfűrész bakot szerzett, s azzal járta a várost és fát vágott az őt felkérőknek. A deportáltak körében az „amerikai felszabadítók”-ról tárgyaltak, azok pedig nem jöttek.

1956 elején megszületett az egyetlen lányuk, Zsófia. Akkor már fedél volt a fejük felett, mert az egyik cigány család átengedte a cigánysori kunyhóját. Ezért volt a lakcíme a Muzsikások terén. A Lengyelországban zajló munkássztrájkok újból reménységgel töltötték el a szamosújvári kényszerlakhelyeseket. Nagy József gyakran megszökött a kényszerlakhelyről és Kolozsváron felkereste a sógorát, a nemzetközi jogász Dobai Istvánt, akit már régóta az erdélyi kérdés méltányos megoldása foglalkoztatott. 1956 októberében – olvasható az első, 1957. március 30-i kihallgatása jegyzőkönyvében - meglátogatta Dobai István felesége, Varga Piroska, aki elolvasásra átadott neki három, Magyarországon megjelent forradalmi verset. Valószínű, a látogatásra 1956 november közepén kerülhetett sor, hiszen Varga László református lelkész, a per másodrendű vádlottja november 4-én hajnalban csempészte át a magyar-román határon azokat a forradalom idején megjelent verseket, amelyeket később a családban, ismerősök körében terjesztettek. 1957. március elején Dobai István az egyik kolozsvári látogatása során elolvasásra átadta neki az „ENSZ-memorandum” egyik példányát, amelyet elolvasott és ott is hagyott a sógoránál, egyetértett annak tartalmával, célkitűzéseivel.

1957. március 30-án letartóztatták, és azonnal ki is hallgatták. A bírósági tárgyalás során Nagy József tagadta az ellene felhozott vádakot, csak a versek átvételét, őrzését ismerte be. Mivel a vallatások során a kihallgató tisztnak beismerő vallomást sikerült kicsikarnia belőle, az ítélet meghozatalánál ezt vették figyelembe. A Kolozsvári Katonai Törvényszék 1957. november 5-én az 1795/1957. számú ítéletében a 199/1950.

számú törvényerejű rendelet 6. szakasza 3. bekezdése, az 1. szakasz „a” és „c” betűje előírásai alapján – enyhítő körülmények figyelembevételével - öt év szigorított fegyházbüntetésre és teljes vagyonelkobzásra ítélte.

Dobai István visszaemlékezése szerint Nagy Józsefet a letartóztatásakor azzal hitegették, hogy csak formaságból hozták be, amint megadja a szükséges felvilágosításokat, szabadlábra helyezik, visszamehet Ákosra, ahol széles körű ismertségével, befolyásával sokat lendíthet a szocializmus ügyén, főleg a korszerű mezőgazdaság megszervezésében. Dobai István visszaemlékezése szerint Nagy József elhitte a trükköt, és vallatójának, Oprea Ioan főhadnagynak mindent elmondott, nemcsak az erdélyi kérdés méltányos megoldására irányuló mozgalomról, és résztvevőinek társadalmi kapcsolatairól, hanem részletesen mindent a Dobai családról is, többek között, hogy Dobai Bálintot 1949-ben a Szekuritáté emberei verték agyon, és Dobai István „fanatizmusában a román nemzet ellen a legszörnyűbb rémtettek végrehajtására is feljogosítva érzi magát”. Emiatt Dobai Istvánt külön repülőgéppel Bukarestbe vitték, ahol a magyar kérdések „szakértője”, Moldovan Iosif vallatta. (Lásd: Dobai István: *Múlandó Szilágyság*. 168-169. o.) Nagy József semmit sem tudott vallomásai következményeiről. UŃiu Francisc vallató tiszt fedte fel előtte a trükköt. Nagy József rettenetesen elszégyellte magát, és kétségbe esett. Heteken át emésztette önmagát, cellatársai kiröhögték, hogy korábban legféltettebb titkairól is mindent kifecsegett. A Nagy József, Dobai István és Kertész Gábor dossziéjára a haláljelet tették, vagyis „borítékban fognak szabadulni” („se va elibera în plic”).

Nagy József már 1957 szeptemberében a szamosújvári gyűjtőfegyházba került, innen vitték a tárgyalásra, itt közölték vele az ítéletet. Szamosújvárról a jilavai földalatti kazamattákba, majd a Pitești-i fegyházba került. 1960 júniusában átszállították a dési börtönbe, itt halt meg 1961. augusztus 6-án.

Nagy József, aki évtizedeken át a szilágysági jómódú birtokos családok életét élte, elképzelhetetlenül sokat szenvedett a börtönben. Hiányzott belőle az istenhit is, ezért a megpróbáltatásokat mind nehezebben viselte el. Szamosújváron néhány órára együtt lehetett László Dezsővel, Kertész Gáborral. Szamosújváron a börtön temető felé néző, első emeleti cellájába került. A behúzott zsalu (oblon) résein kiláthatott, néha a feleségét és a kislányát is megpillanthatta. Innen Pitești-re, a hazaárulók börtönébe vitték. Soványan is száz kilón felüli testének több élelemre lett volna szüksége. Az állandó éhezés megtörte, idegrendszere épségét is kielekdte. Innen Désre szállították, ahol – az orvosnő javallata ellenére – tovább éhezettették. (Az adatok Dobai István *Múlandó Szilágyság című* kötetéből (159-175. o.), illetve a kihallgatási jegyzőkönyvekből származnak.)

Most, amikor felidézzük az ákosi Szekeresi Nagy József alakját, emberi nagyságát, a községét, szülőfaluját szolgáló tetteit, valójában hitet is teszünk: bármely település kollektív emlékezetében csak azok neve marad fenn, akik akár életük feláldozása árán is bizonyítják: az őket felnevelő, dajkáló szülőföld mindennél fontosabb! Szekeresi Nagy József a *jellel jelöltek közül való volt!* Felemelő emberi, erkölcsi tartása példakép lehet mindenki számára.

Mártíromságának, halálának ötvenedik évfordulóján, és az elkövetkező években, évtizedekben csak úgy tudunk felnőni hozzá, ha nemcsak szavakban, hanem tettekkel is bizonyítjuk: a szülőföld, a szülőfalu nem tudna úgy megsérteni, hogy hűtlenek legyünk hozzá. Hiszem, hogy a ma leleplezett, „birtokba vett” dombormű, emléktábla a világ minden részébe szétszóródott ákosiak és környékeliek igazi zarándokhelye lesz. Úgy legyen!

Tófalvi Zoltán,
történész